

(MNy. II, 381), lat. *inspector* > *ispéktor* (Apátfalva), lat. *restans* > *rés-tás* (NyK. XXIX, 340), lat. *manipulans* > *manipulás* őrmester (katonai nyelv). Néhány esetben köznyelvé is vált az *n* nélküli alak, pl. lát. *monstrare* > magy. *munstrál* > *mustrál* (Szily: Nyr. XVIII, 329), (ném. *Bernstein* >) ném. nyj. *bernstan* > *borostyán* (EtSz.), (ném. *Drachenstein* >) ném. nyj. *Trachstan* > *Trakostyán* hn.

Megpróbálta magyarázni e *gyüsménkédik* igét *Takáts* is, mégpedig szóvegyüléssel olyan módoi: „*gyün s* × *mén* × *iparkodik*“. De ebben először is helytelen az első × jel, mert hiszen *gyüsmén* > *gyüsmén* nem keletkezhetett szóvegyülés, hanem csakis összetétel útján, másodsor pedig alig hihető, hogy az 'előre-hátra céltalanul járkál' jelentésű *gyüsmén* fogalma egyszerre tódulhatott volna a tudat középpontjába az 'iparkodik' fogalmával. Azt hiszem tehát, hogy keletkezhetett ez az ige talán úgy, ahogy *Horger* gondolta, valószínűbben úgy, ahogy én fennebb magyaráztam, de semmiesetre sem úgy, ahogy *Takáts* képzelte.

Túri Károly.

NÉPNYELV, NÉPHAGYOMÁNY.

A Kánai mennyegző változata 1824-ből.

A *Kánai mennyegző* c. népéneket néhol halotti torban, másutt lakodalomban éneklék. De éneklék itt-ott templomon kívül összegyülekező asszonyok ama vasárnapon is, amelyen a kánai lakodalomról való evangéliumot szokás olvasni. A mai énekszövegek eredetét ez utóbbi alkalomban kell keresnünk, ha dallama esetleg régebbi időre mutat is vissza. Ezt bizonyítja az a körülmény is, hogy a Kánai mennyegző egykori változatát már a XVII. század közepén följegyezi Kájoni János, ismert énekgyűjteményében (I. Seprődi közleményét Irod. Közl. 1909.), amely pedig katolikus hívek számára készült *Cantionale*. Az ének mai, a nép száján élő változatai már nehezen volnának beilleszthetők egyházi használatra szánt énekeskönyvbe s még kevésbé volnának énekelhetők a templomokban. Kájoni szövegétől az újkígyósi változatig (I. Nyr. 4:89. s újra közölve: *Tréfiás népmesék és adomák*. NyF. 4:35.) kétségkívül nagy utat tett meg a szöveg az 'elnépiesedés' felé. E változatnak már kellő esztanóját is megadta az Alföld; az újkígyósi változatban ugyanis, miután az első vödör sikere láttán „még vagy hat vödörre” hoztak Jézus elé — vizet, hogy borra változtassa: a zsidók is észbekaptak az ének következő rendi szerint:

Ahogy eszt a zsidók meghallották,
A lagziba mindönfelé hitták:
Hogy talám maj bort csinána,
De a Jézus nem kívána
Több lagziba mönni.

Hogy ez alkalommal egy, az utóbbinál jóval régebbi, azaz 1824-ben följegyzett s egykor nyilván a nép száján élő változatot közölhetek: Molnár Hermin székesfővárosi tanár szívességének köszönhetem, aki megengedte, hogy családi ereklyeként őrzött kéziratos énekgyűjteményé-

ből az alábbi szöveget kijegyezzem és közzétegyem. Ez énekeskönyv címe: *Egynehány DALLOK mellyeket össze írogatott Cs. S. Majus' napjaiban. 1824.* — Molnár Hermin úrhölgy szíves értesítése szerint a *Cs. S.* — *Csapó Sándor* egykori hajduhadházi ügyvéd nevét rejti.¹

E változat eddigelé a legterjedelmesebb. A szíves olvasók jóakarásával bizonyára még sok érdekes változata előkeríthető lenne az Alföldről is, egyebünnen is e kedves, komolyan-vidámi népéneknek. — Ime a Csapó-féle változat:

<p>1. Az igaz Messiás már el jött
Sokféle csudákat köztünk tött.
A' vizet is borrá tette
Nász népét meg vendéglette
Kána mennyegzőbe.</p> <p>2. Nagy friss lakodalmat kezdének
Jezust is elhitták vendégnek
Őt követték Tamitványi
Mint a' tyukot jó fiai
Kána meenny.</p> <p>3. Első tál ételt hogy fel hozták
Jezust azzal igen kínálták
Tettszett mindenben az étek
Csak a' borban vala vétek
Kána menny.</p> <p>4. Mit Jezusnak Anya meg látván
Fogyatkozásokat meg szánván
Fiam ugy mond borok nintsen
Azért egy tsepp kedvek sintsen
Kána menny.</p> <p>5. Jezus hogy vigasságot tenne
'S Szent Anna kérése meg
[legne]
Parancsolá merittsenek
Kutból, hat vedret töltsenek
Kána menny.</p> <p>6. A' Szolgák hát frissen sijjetnek.
Kutból hat vedret meg töltenek
Jézus borrá változtatta
Első tsudáját mutatta
Kána mennyeg.</p> | <p>7. A' bort adák Násznagy kezébe
Hogy adja a' Vendég elébe
Násznagy a' bort megkóstolta
A' Völegényt szállította
Kána menny.</p> <p>8. Minden ember ugymond elsőbe
Jó bort ad a' Vendég elébe
De Te eddig a' jót tartád
És az alávalót adád
Kána menny.</p> <p>9. Násznagy a' bort ismét kóstolja
Csudálkozik magába, s' mondja
Ej de jó bor ez az ujj bor
Sokkal jobb ez mint az óh bor
Kána menny.</p> <p>10. Az egész vendeg hogy megtudta
Mindjárt az ujj bort óhajtottá
Násznagy a' bort átaladta
A' vendégnek 's ekként szolla
Kána mennyeg.</p> <p>11. Hasznos lészen az Istent
[kérünk]
Többször is illy bort adjon
[nékünk]
Ej be jó bor illyet igyunk
Istent áldjuk — ismet igyunk
Kána menny.</p> <p>12. A' vendégek egymást kínálják
És az ujj bort ugyan kóstolják
Ugyan isznak, 's vig kedvekbe
Már alig van a' vedrekbe
Kána menny.</p> |
|--|--|

¹ A kötet 8° alaku, zöld papírkötésű; táblája arany nyomású; éle arany metszésű széllel; sarkán *Dallok* cím, a táblán S. S. arany-nyomású betűk. A könyvet két romantikus ízű vízfestmény is díszíti (várrom, temető); 122 oldalát Csapó írta, végén más kézírása is van. Tartalma csak részben népies.

13. Tanítványok vigan valának
És mu'sikust parantsólanak
Ugy meg forgatták Magdolnát
Majd elrugta a' patkóját
Kána mennyeg.
14. Péter társaival vigan vólt
Köszöné Jánosra a' kantsót
Ez meg se törlé bajusszát
Végig futá a' Szakállát
Kána menny.
15. Máté meg veré a' völegényt
Csak azzal támogatja szegényt
Igyunk! jó bor ez az ujj bor
Sokkal jobb e' most mint
[máskor
Kána mennyeg.
16. András Bertalannal jelen van
Mind étel, mind ital elég van
Csudálkoznak ott mindenek
Hogy vízből bort készítenek.
Kána menny.
17. Mátyás a' poharat vigyázza
Soká kerül, nehezem várja
Tamás elől el ragadá
Szomju torkára fel hajtá
Kána menny.
18. Bertalannak sem jut eszébe
Hogy meg nyuznák még
- [jövendőbe
Mert a' vendégek láttára
Gondja van csak a' torkára
Kána menny.
19. Iskariotes midönn látja
Hogy ötöt senki sem kínálja
Kap egy vedret háladásért
Jót iszik a' Menyasszonyért
Kána mennyeg.
20. Simon Taddeusnak azt mondja
Tölts a kulatsba, jó lesz hóapra
Mert ez a' bor hamar el fogy
Be jó volna néha egy korty.
Kána mennyegzőbe.
21. Eggyik a' palatzkját meg tölté
Másik a' Csobánnnyát készíté
A' Jézus emberségéből
Ki ki egész dosztig hörből
Kána mennyeg.
22. Minden e' vig Lakodalomba
Ki bort töltött a' kantsójába
Hogy honnan való jól tudták
És hogy a' Jézustól kapták
Kána menny.
23. Adj' Isten, hogy mi is örüljünk
Mikor lakadalmat hirdetünk
Borunk olyan legyen mint a'
• Millyet régentenn ittak a'
Kána menny.
24. Légyen módunk a' jó lakásba
És olly bővségünk a' kúpába
Melly Apostoloknak kellett
A' jó bor és vígság mellett
Kána mennyegzőbe.

.Viski Károly.

Magyar adomaváltozatok II.

4. Hol a komának a feje?

Mészáros Gyula egy eszavas népmesét közölt (Tanítványok eszavas népköltési gyűjteményemből. Ethn. 1908. 354. l.) „A sarló“ címen, melynek nemsokára Zilahy József egy székely változatát jegyezte le (A korjánféreg. Ethn. 1909. 315. l.): Egyszer az oláhfalusiak sarlót találtak, de nem tudták, mi az. — E bizony korjánféreg, üssük agyon! — mondja az egyik és odavág a cséppel a sarlóra. Felugrik a sarló, egyenesen a másik székely nyaka közé. — Jaj, komé, üssétek agyon, mert lerágja a nyakamat! — kiabál a szerencsétlen. Több se kellett a székelyeknek, addig